

Nietzsche.

† 25. August 1900.

Friedrich Nietzsche fødtes d. 15. Oktober 1844 i Landsbyen Röcken ved Lützen, som Søn af en Præst. Fjorten Aar gammel anbragtes han, der allerede i Femaarsalderen havde mistet sin Fader, i Schulpfortas berømte Opdragelsesanstalt. Tyve Aar gammel forlod han denne og begyndte sine Universitetsstudier. I Februar 1869, endnu ikke fyldt 25 Aar, og inden han havde absolveret sin Doktorexamen, kaldtes han som Professor i klassisk Filologi til Basels Universitet; Universitetet i Leipzig tilstod ham derefter uden Examen Dokortitlen. Allerede i 1870 havde han, da han som frivillig Sygeplejer gjorde en Del af Felttoget med, paadraget sig en alvorlig Sygdom, og i de følgende Aar hjemsøgte han stadig af Sygdom, saa at han i 1879 nødsagedes til at opgive sit Professorat. De følgende Aar flakkede han hjemløs om fra Sted til Sted, plaget af Nervøsitet, Hovedpine, Øjensmerter osv. I 1880 skrev han, at han hvert Øjeblik ventede »den erlösenden Hirnschlag«. De tyve Aar, der gik, inden det virkelig kom, vare en Række af Lidelsesaar; i Firserne var han dog i

Nietzsche.

† 25. August 1900.

Friedrich Nietzsche fødtes d. 15. Oktober 1844 i Landsbyen Röcken ved Lützen, som Søn af en Præst. Fjorten Aar gammel anbragtes han, der allerede i Femaarsalderen havde mistet sin Fader, i Schulpfortas berømte Opdragelsesanstalt. Tyve Aar gammel forlod han denne og begyndte sine Universitetsstudier. I Februar 1869, endnu ikke fyldt 25 Aar, og inden han havde absolveret sin Doktorexamen, kaldtes han som Professor i klassisk Filologi til Basels Universitet; Universitetet i Leipzig tilstod ham derefter uden Examen Dokortitlen. Allerede i 1870 havde han, da han som frivillig Sygeplejer gjorde en Del af Felttoget med, paadraget sig en alvorlig Sygdom, og i de følgende Aar hjemsøgte han stadig af Sygdom, saa at han i 1879 nødsagedes til at opgive sit Professorat. De følgende Aar flakkede han hjemløs om fra Sted til Sted, plaget af Nervøsitet, Hovedpine, Øjensmerter osv. I 1880 skrev han, at han hvert Øjeblik ventede »den erlösenden Hirnschlag«. De tyve Aar, der gik, inden det virkelig kom, vare en Række af Lidelsesaar; i Firserne var han dog i

Stand til at udfolde en endog meget stor literær Virksomhed; men i 1889 brød Vanviddet ud. Endnu i Slutningen af 1888 skrev han fornuftige Breve, men d. 4. Januar 1889 sendte han til Dr. Brandes følgende Linjer: »Dem Freunde Georg — Nachdem Du mich entdeckt hast, war es kein Kunststück mich zu finden; die Schwierigkeit ist jetzt die mich zu verlieren . . . . Der Gekreuzigte«. Brevet var skrevet med meget store Bogstaver paa et Stykke Papir, der var linjeret med Blyantstreger som til et Barn. Nogen Sammenhæng mellem dette Brev og det foregaaende var ikke tilstede. Det skyldtes i Virkeligheden en nu uhelbredelig vanvittig Mand. Endelig d. 25. Avgust 1900 befriedes han for sine Lidelser. I Weimar, hvor »Nietzsche-Arkivet« er, døde han, og paa den hedske Landsbykirkegaard i hans Fødeby, Röcken, findes nu hans Grav. Der hviler han sammen med sin Fader og Bedstefader.

Kun 56 Aar varede dette sørgelige Liv. Efter Berømmelse havde Friedrich Nietzsche tørstet, — og Berømmelsen kom ogsaa, men da den kom, var han alt en ødelagt Mand. I faa Aar voxede der en stor Literatur op om ham; han blev læst og omtalt som faa tyske Filosofer. Hans Indflydelse, — ja om den virkelig rakte vidt, om den virkelig trængte dybt ned, og om den virkelig vil vise sig at være holdbar, er vel tvivlsomt; — men saa meget opnaaede han, at hans Navn kom paa Alles Læber.

Tre store Mænd nævnes som dem, der først paavirkede ham. Først Filologen Ritschl; — men Filologien svigtede han snart. Dernæst Schopenhauer; — men den schopenhauerske Pessimisme

tilfredsstillede ham ikke i Længden. Saa Richard Wagner; — men hans glødende Begejstring for Wagner tabte sig fuldstændigt efter faa Aars Forløb. Ogsaa med ham brød han, brød han paa den voldsomste Maade, — og snart stod han ene, smerteligt følende Forladthedens Mørke. Da man endelig søgte at kaste Lys over ham, var det for sent.

Han led under Ensomheden. Og dog maatte Ensomheden være hans uundgaaelige Skæbne. Han brød med Alt og Alle, og gjorde det altid under de voldsomste Former. Han brød med sine Venner, og han brød med sine Anskuelse. Udgaet af en gammel Præstefamilie, bestemtes ogsaa han for den gejstlige Vej. Hans Skolekammerater kaldte ham »den kleinen Pastor«, og endnu i Tyveaarsalderen var han oprigtigt troende, — og faa Aar efter var han »Antikrist«; »Nietzsche ward buchstäblich Atheist aus Religion«, sige hans Venner. Selv siger han derom: Over den kristelige Gud har selve den kristelige Moralitet sejret, den stedse strengere forstaaede Sandfærdighed. Som han blev »Atheist aus Religion«, saaledes blev han »Immoralist aus Moral« og »Individualist aus Altruismus«. Hans store Lidenskab var: en fuldstændig Omvurdering af alle Værdier, »Umwertung aller Werte«, som han selv kalder det. Men hans radikale Angreb paa alle nedarvede Forestillinger førte uundgaaeligen til Brud med tidligere Meningsfæller. Ogsaa til Brud med sig selv.

Som Socialfilosof har Nietzsche navnlig Betydning ved de Kølleslag, han rettede mod den moderne Egalitarisme. I nogle Kredse har han derfor vundet

Anerkendelse, — theoretisk Anerkendelse. Om det praktiske Udbytte maa man vist tvivle. Selv om man ikke uden Videre vil acceptere Dr. Bouglés sociologiske Betragtningssmaaede (jfr. Nationaløkonomisk Tidsskrifts forrige Hefte); selv om man tillægger det ideologiske Moment langt større Vægt end han, — saa maa det jo erindres, at Nietzsche i Virkeligheden slet ikke underkaster Egalitarismen nogen alvorlig Prøvelse. Ukvemsord finder man hos ham, — Argumenter saa godt som slet ikke. Alligevel maa det vel antages, at hans Ord have gjort Indtryk paa nogle Gemytter, og helt spørløst vil han vel ikke forsvinde. Om man da vil prise eller dadle hans Livsværk, — det beror jo paa det Standpunkt, man selv indtager, — eller burde bero derpaa. Mærkeligt er det dog, at Folk, der staa paa det socialistiske Standpunkt, have kunnet hylde denne Ærke-Anti-Socialist. Skønt — ogsaa dette kan forstaas, naar man kender Socialisterne.

Aristokrat som han er, opstiller han dette Princip: Menneskeheden skal stadig arbejde paa at frembringe enkelte store Mennesker. »Tot sind alle Götter; nun wollen wir, dass der Uebermensch lebe!« For at naa dette Resultat, for at Filosofer, Kunstnere, store Aander, et ringe Antal olympiske Mennesker, kunne leve, maa de Mange slide og slæbe. Kulturen kræver som Betingelse for sin Existens et stort Slavehold. Samfundsopgaven kan ikke være »at støtte de Svage«. Medlidenhed er her ilde anbragt. Den herlige Kultur er at sammenligne med en bloddryppende Sejrhære, der fejrer sit Triumftog og som slæber de Overvundne med, lænkede som Slaver. Saalænge der bestaar et

Samfund, vil der ogsaa findes Mægtige og Privilegerede, hvis Magt og Glans som Baggrund har den store, underkuede og udbyttede Mængdes Nød. Saa-danne Tanker formulerer Nietzsche i de voldsomste Udtryk, han kan opdrive. Aristokrat vil han være, — ikke blot Aandsaristokrat, men endog Aristokrat i den ringe Forstand, at han gør Krav paa at være udsprunget af polsk Adelsæt, at være en »Grev Nietzky«. Men medens Greverne i Almindelighed beflitte sig paa Afmaalthed, paa Varsomhed i Form og Maade, saa gaar denne »Greves« Lyst i den stik modsatte Retning. Det gælder for ham om at sige imod, og om at sige imod med kras Kynisme. Han er Aristokrat — og Kyniker. Taler man i Nutiden om »Kærlighed til Næsten«, »Nächstenliebe«, svarer han med — »Fernstenliebe«. Klage Andre over de uregelmæssige kønslige Forbindelsers demoraliserende Virkninger, udtaler han sin Beklagelse over, at »auch das Concubinat ist corrumpt worden — durch die Ehe«. Det gælder fremfor Alt: at sige noget Andet end de Andre. For »Overmennesket«, ganske særligt for et »Overmenneske« som Cesare Borgia, sværmer han, — men finde Andre, at for Exempel Sokrates var om ikke et »Overmenneske«, saa dog i det Mindste en stor Personlighed, saa finder Nietzsche, at han var »Pøbel«, ja en elendig »Hanswurst«. »Gründlich pöbelhaft« var den hele Reformation og dens Mænd. En Mand skal man beundre: den store Profet Nietzsche. Kan han ikke vække vor Beundring, vil han i det Mindste sikre sig vor Opmærksomhed, og i dette Øjemed vælter »Grev Nietzky« sine »gründlich pöbelhafte« Raaheder

ud over alle de Personligheder, Menneskeheden hidtil har set op til, eller han optræder som Profet og forkynner en aristokratisk Radikalisme, en radikal Aristokratisme, formulerer Paradoxer og altomstyrtende Aforismer, fremkommer med sin Anti-Moralisme, sin Anti-Kristendom, og alle sine andre Anti'er. At være imod — det er Livsbetingelsen for ham. Alt skal vendes om. Hvem vi tidligere agtede, skulle vi lære at ringeagte; — men Forbryderen (se f. Ex. »Götzendämmerung« S. 157), en »Synthesis von Unmensch und Uebermensch«, skulle vi finde beundringsværdig. Thi vi lære ikke blot, at Ulighed er bedre end Lighed, Had bedre end Kærlighed, Grusomhed bedre end Medfølelse, Ufred bedre end Fred, Ulykke bedre end Lykke, — men maaske er overhovedet Vildfarelse bedre end Sandhed. »Warum Wahrheit? Warum nicht lieber Irrthum? Warum Gut und nicht lieber Böse?« Den i Sandhed frie Mands Valgsprog skal være som Assassinernes: »Intet er sandt! Alt er tilladt!« — En saa grundig Revision af den i vor Tid herskende »Værdi-Tavle«, »Tafel der Werte«, forlanger Nietzsche. Alle Værdier vil han have omtaxerede.

Det for Nietzsche Nedslaaende er nu, at hans, som han tror, saa ultra-ny Betragtningssmaade — endda ikke er saa ny. Han har opstillet og forsvaret Theorien om Alts Tilbagevenden: Alt hvad der er, har været og kommer igen: »die Theorie von der ewigen Wiederkunft des Gleichen«. Nemesis vil, at selve denne Theori, hvis Opdagelse Nietzsche betragtede som noget Stort, et Mysterium, en Aabenbaring, Kronen paa hans Værk, — ikke først er

opdaget af Nietzsche. Men en vis Bekræftelse finder Theorien — i selve Nietzsches Filosofi, der i Følge sit Indhold netop kun er en Genganger. Nietzsche har valgt en usædvanlig Fremstillingsform, — selve Tankerne ere ikke ny. — Herom vil bl. a. Ludwig Steins Afhandling: »Friedrich Nietzsches Weltanschauung» kunne oplyse Læserne.

Naar Nietzsche gør gældende, at den af den moderne europæiske Kultur anerkendte »Værdi-Tavle« er slet og trænger til en grundig Revision, saa er dette en Paastand, som i og for sig hverken er ny eller overraskende eller til at blive bange over. Enhver Tidsalder, enhver Kultur har sin »Værdi-Tavle«, og Tænknings Historie er overhovedet Historien om den Værdiernes Rangforordning, som findes noteret paa hin Tavle, altsaa om denne Rangforordnings stadige Revision og Ændring. L. Stein henviser som til de første halvbevidste Repræsentanter for Forestillingen om Værdiernes Omtaxation til de græske Sophister, og den første heltbevidste moralske »Værdiomstyrter« var vel Kynikeren Antisthenes. Denne Filosof og flere af den kyniske Skole, desuden Stoikerne og Filosofer baade fra Middelalderen og fra den nyere Tid — Rousseau for Exempel! — have længe før Nietzsche klart og bestemt kæmpet for Grundtanken i hans Filosofi: de herskende Kulturidealers Omstyrtning og deres Erstatning ved en Tilbagevenden til en ældre, ufordærvet Naturtilstand. Den rousseauske Tanke »*retournons à la nature*« findes først hos Kynikerne, derefter hos Stoikerne (Epiktet!), — sidst hos Nietzsche. »Ogsaa jeg« (siger Nietzsche, »Götzendämmerung«) »taler om Tilbage-

venden til Naturen, skønt det egentlig ikke er en Tilbagevenden, men en Opgang, en Opstigning i den høje, frie, ja frygtelige Natur og Naturlighed«. Men, — skriver Stein med ubestridelig Sandhed — den kynisk-stoiske Formel betød naturligvis ogsaa en Opstigning, »Hinaufkommen«, nemlig til et højere Lykke trin, og det Samme gælder om Rousseaus »retour à la nature«. Kun har enhver af alle hine Tænkere tænkt sig Sit ved Ordet »Natur«; — enhver af dem har fortolket sin egen Natur ind i Begrebet »Natur«. For Kynikerne og Stoikerne betyder »Natur«: Uafhængighed af Fornødenheder, Frihed for alle de indsnævrende konventionelle Baand, Kulturen fører med sig. For Rousseau betyder »Natur«: alle Menneskers Lighed; Ligheden stod for ham som det store Maal, som kun Naturligheden kan virkeliggøre. Nietzsche, derimod, bryder sig ikke om denne »Lighed« — tværtimod! —, ej heller om hin »Frihed« og Mangel paa Fornødenheder. Nietzsche er tværtimod den mest raffinerede Hedoniker, theoretisk set, det mest tøjlesløse Nydelsesmenneske. Med kyniske Midler kæmper han for hedoniske Maal. En fuldendt Kyniker er han, i negativ Henseende: han forkaster alle bestaaende Idealer og pisker løs paa den bestaaende Kultur med en saa rasende og saa konsekvent Ødelæggelseslyst, at han for saa vidt ikke giver Diogenes noget efter (— hvorimod han unægteligt mangler dennes herlige Sindsligevægt). Derimod viser han sig i positiv Henseende som en yderligtgaaende Hedoniker.

I sine ældste Arbejder har Nietzsche ogsaa beskæftiget sig med Oldtidens Kynikere, og hvad han

har overtaget fra dem er overraskende meget. Selve sin »aristokratiske Radikalisme« har han hentet hos dem. Oldtidens Kyniker er, trods sine demokratiske Lader og Manerer, i Virkeligheden ikke mindre end den moderne tyske Filosof en Folkeforagter. Kun den kyniske Vismand er et virkeligt Menneske; — de øvrige Mennesker ere ikke stort Andet end Dyr. Man læse Zellers Skildring: Den kyniske Vismand kender ingen Mangel, thi Alt tilhører ham; han føler sig overalt hjemme, ved overalt at finde sig tilrette; han er fejlfri, og han alene er i Virkeligheden elskværdig; selv et Afbillede af Guddommen, lever han med Guderne; hans hele Liv er en Fest, og Guderne, hvis Ven han er, tilstaar ham Alt; — omvendt forholder det sig med de øvrige Mennesker: de fleste ere aandelige Invalider og Slaver! hvem der vil finde et Menneke, kan søge ham ved højlys Dag med Lygten i Haanden; Elendighed og Uforstand ere de almindelige Dødeliges Kaar; — altsaa er der to Klasser Mennesker; de faa Vise og ligeoverfor dem den talløse Mængde af Daarer ... Saaledes Oldtidens Kynikere, — og ganske saaledes den moderne, i egen Indbildning saa originale tyske Tænker. Den samme Aandsaristokratisme dengang og nu. »Die ewige Wiederkunft des Gleichen«. Stein efterviser i det Enkelte Ligheden mellem Nietzsche og Oldtidens Kyniker; — kun er der den Forskel, at Nietzsche driver Kynismen endnu videre, end hans Forbillede gjorde det: han er den radikaleste af alle Kynikere.

Og det Farlige ved denne Neo-Kynisme er — fortsætter Stein — den bestikkende aforistiske Form,

der aldrig konsekvent udvikler en Tanke, men kun flygtigt henkaster den som en Silhouette. Aforismen i Filosofien er en Udtryksform, som passer for filosofisk Magelighed og Svagelighed. Den alvorlige Tænker søger at overbevise sine Læsere med Grunde, ikke at bestikke ham med en blændende Rhetorik. Aforisten, derimod, »überzeugt nicht, er überredet nur«. Han fremsætter sine Paastande med den mest overraskende Selvsikkerhed, »dass der Leser ganz kleinlaut wird«. Med et Pennestrøg gør han det af med Darwin (jfr. den næsten puerile Gendrivelse af Darwin i Götzendämm. S. 127) eller med en Filosof som Kant, for Exempel; han behøver jo ikke at modbevise; han behøver blot at sige imod. Og for mangan en Læser, hvem Læsningen af Kant faldt vanskelig, er der noget Behageligt i at faa at vide, at Kant ikke var Andet end »en stor Kineser fra Königsberg«, »en pukkelrygget Tartuffe«, ja ligefrem »Idiot« (Wille z. M. Stk. 11). Det tiltaler mangan en Dusinlæser i en Haandevending at faa Besked om, at Plato blot var en »kedelig« Personnage, Darwin »et middelmaadigt Hovede«, Herbert Spencer ligeledes en middelmaadig Størrelse, Schiller, »denne Schiller«, en »Moral-Trompeter von Säkkingen«, Victor Hugo et Fyrtaarn ved Vrøvlets Hav, Liszt blot en Kvindejæger, Carlyle en forædt Pessimist, Brødrene Goncourt de to Ajaxer (Offenbachs Melodi), Zola en Stinkepotte, Rousseau, Dante, Renan, Stuart Mill m. m. Fl. — Alle Umuligheder: »meine Unmöglichen!« En stor Tænker bliver tilbage: Nietzsche selv! Paa Markskriger-Façon udraaber han: »Der Aphorismus, die Sentenz, in denen ich als

der Erste unter Deutschen Meister bin, sind die Formen der »Ewigkeit«; mein Ehrgeiz ist, in zehn Sätzen zu sagen, was jeder Andre in einem Buche sagt, — was jeder Andre in einem Buche nicht sagt ... Ich habe der Menschheit das tiefste Buch gegeben, das sie besitzt, meinen Zarathustra: ich gebe ihr über Kurzem das unabhängigste!« (»Götzendämmerung« S. 165).

Men disse Aforismer, som Forfatteren selv er saa glad over, ere kun et Vidnesbyrd om Overfladiskhed, og forlede ogsaa Læseren til Overfladiskhed: en behændigt tilspidset Antithese skal være ham nok til at slippe over et indviklet Problems Vanskeligheder; i Stedet for nærende aandelig Kost byder Aforisten ham Alkoholica, der i Øjeblikket synes at mætte, men i Virkeligheden undergrave Helbredet, og gøre uimodtagelig for ordentlig Næring: »und das fehlte dem Zeitalter des breiten Halb- und Viertelwissens gerade noch, dass auch die zart gesponnenen und fein verästelten philosophischen Probleme durch aphoristische Verwässerung und Verflachung in die plumpen Fäuste alkoholerhitzter Bierbankredner geriechten« ...

Ludw. Stein belyser omhyggeligt Nietzsches saakaldte »Sociologi«. De, der interessere sig derfor, kunne efterse hans velskrevne Afhandling; — men i Virkeligheden synes det tvivlsomt, om man bør tage Nietzsche *au sérieux* som Sociolog.

Hos C. G. Naumann i Leipzig ere Nietzsches samlede Værker udkomne i en »Gesamtausgabe«

paa 8 Bind (med Tillægsbind: 12 Bind). Vi finde her nogle Afhandlinger om Homer og andre klassisk filologiske Emner, nogle Skrifter pro og contra Wagner; fremdeles Hovedværkerne: »Unzeitgemässe Betrachtungen«, »Menschliches Allzumenschliches« (skrevet i Halvfjerdsere), »Morgenröte« (1880—81), »Die fröhliche Wissenschaft (la gaya scienza)«, (1881—82), »Also sprach Zarathustra« (1883—85), »Jenseits von Gut und Böse« (1885—86), »Zur Genealogie der Moral« (1887), »Götzendämmerung, oder wie man mit dem Hammer philosophiert« (1888), »Der Wille zur Macht. Versuch einer Umwertung aller Werte I. Der Antichrist«, (skrevet i 1888, offentliggjort i 1895), Digte etc. etc. — Produktionen er, som det ses, omfangsrig, — og fortsættes lige ned til Vanvidsudbrudet i Januar 1889.

Gennemgaar man disse forskellige Værker, eller i alt Fald de senere, dem fra Firserne, vil man overraskes over den liden Argumentation, der findes i dem. Derimod rungør der gennem dem alle en øredøvende Larm. Nietzsche filosoferer, som han selv siger, «med Hammeren». Men bliver Opholdet i en Smedje i Længden En ubehageligt, saa trættes, døves og sløves man ogsaa af Nietzsches Hammerslag. Et kort Besøg ville vi bede Læseren gøre i Nietzsches Hammermølle; — et langt er ikke sundt. Nogle faa Prøver meddele vi her, — Prøver paa den nietzscheske Udtryksmaade, og Prøver gennem hvilke den nietzscheske Samfundsfilosofi skimtes. Prøverne ere tagne af Nietzsches sidste Værk: »Der Wille zur Macht«; — vi bemærke udtrykkeligt, at vi ikke have udvalgt de værste Stykker, langt-

fra! de værste, de krasseste ere af en saadan Beskaffenhed, at de ere altfor ubehagelige at røre ved. De valgte Stykker give dog en Forestilling om Hammerslagenes Voldsomhed.

»Wille zur Macht« Stk. 2:

»Hvad er godt? — Alt hvad der forhøjer Magtfølelsen, Viljen til Magt, Magten selv i Mennesket.

Hvad er slet? — Alt hvad der stammer fra Svaghed.

Hvad er Lykke? — Følelsen af at Magten voxer, at en Modstand overvindes.

Ikke Tilfredshed, men mere Magt; ikke Fred overhovedet men Krig; ikke Dyd men Dygtighed.

De Svage og Mislykkede skulle gaa til Grunde: vor Menneskekærligheds første Sætning. Og man skal endog hjælpe dem dertil.

Hvad er skadeligere end en hvilken som helst Last? — Medlidenheden med de Mislykkede og Svage, — Kristendommen . . .»

Herom dreje Nietzsches Forestillinger sig da uafladeligt: Urmenneskets, Rovdyrets Herre-Moral er bleven undermineret af den jødisk-kristelige Slave-Moral. Rovdyret, det beundringsværdige ariske »Bestie« er ved Kristendommens, Theologernes, Præsternes »unsaubere« Arbejde blevet ødelagt, omdannet til et ynkeligt, foragteligt Husdyr. »Kristendommen har taget Parti for alt Svagt, Lavt, Mislykket . . . har gjort et Ideal af Modsigelsen mod det stærke Livs Selvopholdelses-Instinkt; den har fordærvet selv de aandelige stærkeste Naturers Fornuft, idet den lærte at betragte de højeste Værdier som syndige, som vildledende, som Fristelser«. (Stk. 5). »Hvad vi kunde have høstet i den antike Kultur, har Kristendommen taget fra os. Senere berøvede den os Islam-Kulturens Høst. Spaniens vidunder-

underlige mauriske Kultur-Verden blev traadt ned; — jeg siger ikke, af hvilken Slags Fødder. Hvorfor? Fordi den skyldtes fornemme Mands-Instinkter, fordi den sagde Ja til Livet, og til Livet med det mauriske Livs sjeldne og raffinerede Kostbarheder«. (Stk. 60).

Stk. 61:

«Nødvendigt er det her at berøre en for Tyskere hundrede Gange pinligere Erindring. Tyskerne have ødelagt for Evropa den sidste store Kultur-Høst, som Evropa endnu kunde bringe hjem: Renaissancen! Forstaar man endelig, vil man forstaa, hvad Renaissancen var? De kristelige Værdiers Omvurdering, det med alle Midler, med alle Instinkter, med alt Geni gjorte Forsøg paa at bringe Mod-Værdierne, de fornemme Værdier til Sejr ... Et mere afgørende Spørgsmaal end Renaissancens kunde ikke stilles; — strengere Form for Angreb, ført mod Fronten og lige mod Centrum, kunde heller ikke tænkes. At angribe paa det afgørende Sted, selve Kristendommens Sæde, her at bringe de fornemme Værdier paa Tronen ... Jeg ser en Mulighed for mig, af fuldkommen overjordisk Fortryllelse og Farvepragt: det forekommer mig, at den straalet i frygtindgydende, raffineret Skønhed, at en Kunst virker i den, saa guddommelig, saa djævlagtig-guddommelig, at man i Aartusinder forgæves vil kunne lede efter saadan en Mulighed for anden Gang; jeg ser et Skuespil, saa fuldt af Betydning, tillige saa vidunderligt paradoxt, at alle Olympens Guddomme vilde have haft Anledning til en udødelig Latter: — Cesare Borgia som Pave ... Forstaar man mig? ... Godt, det vilde have været den Sejr, som jeg alene nu forlanger —: dermed vilde Kristendommen have været afskaffet! — Hvad skete? En tysk Munk, Luther, kom til Rom. Denne Munk, med alle en forulykket Præsts hævnsyge Instinkter i Kroppen, oprørtes i Rom mod Renaissancen ... I Stedet for med dybeste Taknemlighed at forstaa det Vidunderlige, som var sket, Kristendommens Overvindelse i sit Sæde, — forstod hans Had kun at drage sin Næring af dette Skuespil. Et religiøst Menneske tænker kun paa sig selv. — Luther saa

Pavedømmets Fordærvethed, medens netop det Modsatte var til at tage og føle paa: den gamle Fordærvelse, peccatum originale, Kristendommen sad ikke mere paa Pavestolen! Men Livet! Men Livets Sejr! Men det store Ja til alle høje, skønne, forvovne Ting! Og Luther indsatte atter Kirken: han angreb den ... Renaissancen — en Begivenhed uden Mening, et stort Forgæves! Aa, disse Tyskere, hvad have de ikke kostet os! Forgæves, — det var altid Tyskernes Værk. — Reformationen; Leibnitz; Kant og den saakaldte tyske Filosofi; »Friheds«-Krigene; Riget — hver Gang et Forgæves for Noget, som alt var der, for Noget, der aldrig kan komme igen ... De ere mine Fjender, jeg bekender det, disse Tyskere; jeg foragter i dem enhver Art af Begrebs- og Værdi-Smuds, Fejhed ligeoverfor ethvert ærligt Ja og Nej. I næsten et Aartusinde have de forkvaklet Alt, hvad de rørte ved med deres Fingre. Alle de Halvheder — Treottendedele! — som Evropa er syg af, have de paa deres Samvittighed; de have ogsaa den urenlige Art Kristendom, som er til, Protestantismen, paa deres Samvittighed ... Faar man ikke Bugt med Kristendommen, saa ere Tyskerne Skyld deri«.

Og endelig Slutningsstykket (Nr. 62):

»Hermed har jeg da naaet Slutningen og jeg fælder min Dom. Jeg dømmer Kristendommen; jeg rejser mod den kristelige Kirke den frygteligste af alle Anklager, som nogensinde en Anklager har rejst. Den er for mig den største tænkelige Fordærvelse. Intet lod den uberørt med sin Fordærvethed: hver Værdi har den ødelagt, hver Sandhed har den gjort til Løgn, hver Retskaffenhed til en Sjæls-Nederdrægtighed. Man skulde blot vove at tale til mig om dens »humanitære« Velsignelser! At afskaffe blot en Elendighed var mod dens Nyttighed; den levede af Elendighed, den skabte Elendighed for at forevige sig ... Sydens Orm for Exempel: med denne Elendighed har Kirken først beriget Menneskeheden! — »Sjælens Lighed for Gud«, denne Falskhed, dette Paaskud for alle Lavsindedes *rancunes*, dette Begrebs-Sprængstof, der tilsidst er blevet Revolution, moderne Ide og den hele Samfundsordens Nedgangs-

princip, — er kristelig Dynamit ... Kristendommens »humanitære« Velsignelser! At fremelske af denne *humanitas* en Vilje til Løgn for enhver Pris, en Ringeagt for alle gode og ærlige Instinkter! Kristendommens Velsignelser! — Parasitismen Kirkens eneste Praxis; med dens Blegsots-, med dens »Heligheds«-Idealiser bortdrikkende alt Blod, al Kærlighed, ethvert Haab til Livet: det Hinsides som Vilje til enhver Realitets Fornægtelse; Korset som Kendemærket for den mest underjordiske Sammensværgelse, der nogensinde eksisterede — mod Sundhed, Skønhed, Velartethed, Tapperhed, Aand, mod selve Livet.

Denne evige Anklage vil jeg skrive paa alle Vægge, hvor Vægge findes, jeg har Bogstaver, som ogsaa Blinde skulle kunne se ... Jeg stempler Kristendommen som den store Forbandelse, den store indre Fordærvelse, det store Hævns-Instinkt, for hvilket intet Middel er giftigt, underjordisk, smaat nok, — jeg stempler den som Menneskehedens store udødelige Skændsel ...

Og Tidsregningen lader man begynde med den *dies nefastus*, da denne sørgelige Tilskikkelse brød ud. — med Kristendommens første Dag! Hvorfor ikke hellere med dens sidste? — Med idag? — Alle Værdiers Omvurdering! ...»

— Da Nietzsche har modsagt Alt, har han ogsaa modsagt den Sætning: at Lykke er det, vi Alle ville, — ihvorvel vi ikke Alle forestille os »Lykken« paa samme Maade. Omend Nietzsche siger: »Ulykke er bedre end Lykke«, vil han dog ogsaa Lykke. »Lykke« er for ham: »Følelsen af Magt-Forøgelse; Følelsen af, at en Modstand overvindes«. Om Definitionen er rigtig, skal her ikke undersøges. Denne Magt-Forøgelse bør vel, efter den nietzscheske Filosofi, kun tilfalde de faa »Overmennesker«, for hvis Skyld det store Flertal skal trælle, og føle sig »lykkeligt« derved. Hvorledes har nu Samfunds-Udviklingen været? Har den befordret Lykke-Følelsen?

Nogle ville svare Nej, — men de, der stille sig paa Nietzsches Standpunkt, bør svare Ja! Nietzsche, hvis »Wille zur Macht« er en eneste stor Spot over Udviklingen, burde være den Sidste til at laste Udviklingen! Ja, vel maa det indrømmes, at for saa vidt Udviklingen i nogen Grad har været egaliserende, maa den mishage Nietzsche; — men, trods al Egalitarisme, knejser der dog fremdeles i Samfunds-Staden nogle høje, prægtige Taarne op over den store Mængde af uselige Rønner. Og hvad er det, at Nietzsche især dadler Udviklingen for? I Kraft af en af sine ikke saa sjeldne Selv-Modsigelser dadler han Udviklingen, fordi den har gjort Menneskene, der oprindeligt var »Rovdyr«, til »Herdenthiere«. Disse »Herdenthiere« ere Genstand for hans blodigste Spot. Han overser ganske, at denne Omdannelse til »Herdenthiere« netop var den nødvendige Betingelse for den af ham attraaede Magt-Udvikling. De kristelige Nationer ere Verdens stærkeste. Antikristen Nietzsche har rejst sin Anklage paa det gale Sted: netop i Kristendommens og i »Herdenthier«-Landene har Magt-Udfoldelsen været større end noget andet Sted.

A. P.-St.